

Goed gezien tussen Lek

Deel 3: Overige soortgroepen

door Berry Lucas

In de nummers 1 en 2 van deze jaargang van de Hak-al kwamen de bijzondere waarnemingen in 2019 van respectievelijk vogels en insecten aan bod, aan de hand van de meldingen op het regioscherm van de NVWC op waarneming.nl (nwc.waarneming.nl). In dit derde deel volgen de waarnemingen van de overige soortgroepen in Culemborg en de wijde omgeving, met het accent op zeldzaamheden en nieuwe soorten.

Spinnen en overige geleedpotigen

In 2019 is de lijst van deze twee groepen in nwc.waarneming.nl aangevuld met wel 33 soorten. Een uitgebreide nieuwe inventarisatie in het jaar daarvoor ook al onderzochte bos achter het NVWC-clubhuis leverde acht 'nieuwe' soorten geleedpotige bodemdierpjes op waaronder diverse springstaarten, naast meerdere pissenbedsoorten, miljoenpoten enzovoort (Niels Kimpel). Een zeldzame vondst daar was die van de duizendpoot **rode aardkruiper**. Minder zeldzaam is de daar aanwezige miljoenpoot **stompe kronkel**, een niet-inheemse soort in Nederland. Blijkbaar is dit bos in het Veerweggebied een hotspot van biodiversiteit, wat me een belangrijke reden lijkt om hier geen ongewenste ontwikkelingen toe te laten.

Nieuwe minder algemene spinnen in nwc.waarneming.nl waren **herfststrooiselspin**, **groene krabspin**, **muurzesoog**, **gewone doolhofspin**, **huisspringspin**, **veldprobleemspinnetje**, **aeronautekleinoojje**, **knobbeldwergtandkaak** en in de Prijssche Wetering de **zeldzame grote oeverspin**. NB Ik ben er nog niet achter gekomen waarom probleemspinnetje probleemspinnetje heet. Wie het weet, mag het zeggen.

Albert Dees van onderzoeksbureau Aquon voerde na microscopisch onderzoek de zeldzame watermijten *Forelia brevipes* en *Piona dispersa* in, naast twee andere nog niet in dit gebied gemelde watermijten. Ze werden gevangen in een sloot langs de Bulksteeg in Buurmalsen. De twee (zeer) zeldzame soorten zijn opgenomen in de collectie van Naturalis.

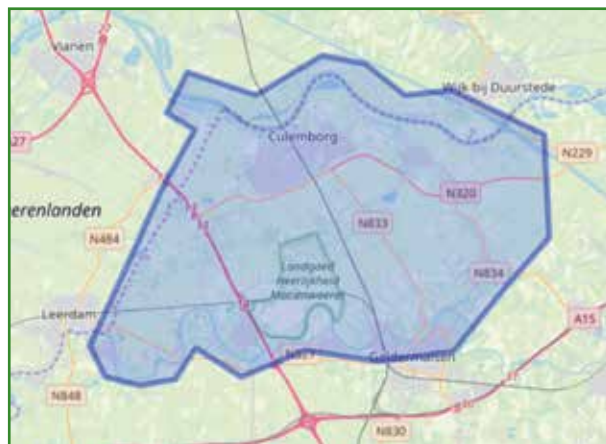

Grote oeverspin, Zandput Rietveldseweg, foto Do

Springstaart, Willowsia nigromaculata NK, Ronde Haven, foto Niels Kimpel

Begrenzing van het waarnemingsgebied van de NVWC binnen waarneming.nl. De titel "tussen Lek en Linge" dekt dus niet geheel de lading, want ook een strook boven de Lek en onder de Linge tellen we mee.

en Linge in 2019

Weekdieren

Op nwc.waarneming.nl zijn vorig jaar zestien soorten slakken en mossels ingevoerd, waarvan er twee nog niet op de NVWC-lijst stonden. Maar het is de vraag of je *Mytilus edulis* mee mag tellen, want de aangetroffen schelpen van de eetbare mossel bij de afgraving op de 1.000-soortendag waren ongetwijfeld de restanten van een heerlijk mosselmaal. Maar de op die dag in de Redichemse waard gevonden zeldzame tere aardslak is zeker wel een mooie aanvulling op de Culemborgse fauna. Andere waarnemingen van weliswaar niet-zeldzame, maar hier nog niet vaak gesignaleerde weekdieren betreffen de stompe moerasslak, de ovale poelslak en de gevlekte akkerslak.

Vissen

In 2019 zijn de vangsten van dertien soorten vissen geregistreerd van de in totaal 31 bekende soorten op de lijst van nwc.waarneming.nl. Interessant was de waarneming door duikers van een bot in de zandafgraving van de Redichemse waard. Deze platvis werd aangetroffen in het kader van de 1000-soortendag op 19 juni. Een deel van de botten die in zee worden geboren zwemt als jonge vis de rivieren op en keert na enkele jaren terug om te paaien. Nieuw op de vissenlijst is de blauwneus, gevangen in augustus in de Lek bij Ravenswaaij door Tjan van Dijk. De blauwneus is een exoot met een kenmerkende vlezige donkere neus, die sporadisch wordt aangetroffen in de Rijn en de Maas. Het oorspronkelijke verspreidingsgebied van deze riviervis ligt in Centraal- en Oost-Europa, Zuid-Zweden, de kustwateren van Finland, Turkije en aan de oostzijde van de Kaspische Zee.

Reptielen en amfibieën

Van alle negen bekende inheemse soorten amfibieën in het waarnemingsgebied werden in 2019 waarnemingen doorgegeven. Met de bevestigde vondst van de zeldzame vinpootsalamander in de Tichelsterreinen bij Buren op 22 maart hebben we er een nieuwe soort bij. Ook de aangetroffen alpenwatersalamander van dezelfde waarnemer zou bijzonder zijn voor deze regio. Er werden meer kamsalamanders gezien dan vorige jaren. De locaties van deze zwaar beschermde soort zijn tegenwoordig online verborgen.

Rugstreeppad, *Epidalea calamita* (onbekend), 2019-09-24
Culemborg - Parijsch, foto Fleur van Vliet

Aardmuis, Ecoduct A2, 2019-07-16, foto Jurgen Geven

Rugstreeppadden worden de laatste jaren minder doorgegeven dus er zou sprake van een afname kunnen zijn. De soort is voornamelijk te vinden ten westen van Culemborg, namelijk in de nieuwbouw, in de uiterwaarden en in de Diefdijkzone. Opvallend is ook het geringe aantal gewone padden dat is ingevoerd. Zou er een negatief effect van de droogte kunnen zijn geweest? De poelkikker wordt hier afgaande op waarneming.nl elk jaar minder gesignaleerd, met een dieptepunt vorig jaar. De meeste exemplaren worden gehoord/gezien in de westelijke uiterwaarden. De heikikker kwam ook minder in de waarnemingen voor. Deze soort is nog wel in het hele werkgebied aan te treffen. De bruine kikker toonde nauwelijks verandering in de statistieken. Meerkikkers (groene kikkers) worden doorgaans nauwelijks op waarneming.nl gezet.

Zoogdieren

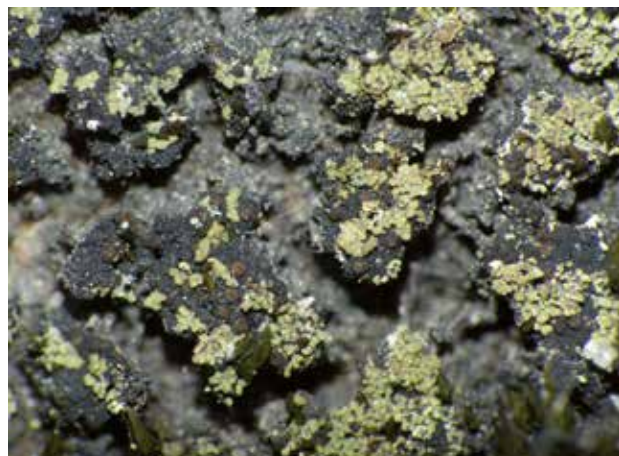
Zoogdieren worden tegenwoordig goed gevolgd, onder meer door de zoogdierenwerkgroep van de NVWC. In het verslagjaar werden 27 soorten gemeld op nwc.waarneming.nl. Een boommarter werd overdag in mei op Heerlijkheid Mariënwaerd gefotografeerd door J. Peters en een exemplaar werd in oktober 's nachts in de cameraval gesnapt door Jurgen Geven bij het ecoduct over de A2. Daar werd ook een aardmuis door hem op de foto gezet, de eerste waarneming in NVWC-gebied sinds 2012. Een dwergspitsmuis liet zich verrassen in de fotoval in de Redichemse waard tijdens de 1.000-soortendag. Er waren drie meldingen van de sporadisch waargenomen hermelijn in Acquoysmeer en het Diefdijkgebied, maar helaas waren twee daarvan verkeersslachtoffers. Meervleermuizen worden hier niet veel opgemerkt, maar in 2019 vlogen er wel vier exemplaren langs de Linge bij Tricht (J.A. Ettema).

Planten

De flora van Culemborg en omstreken groeide met 21 soorten, althans zover vastgelegd in waarneming.nl. Voor een klein deel betreft het verwilderde tuinplanten of heel gewone soorten die niet eerder genoteerd zijn. Onder de nieuwe soorten waren een aanzienlijk aantal zeldzaamheden zoals de grasachtigen draadgierst, veldkweek en dwergzegge. De parasitaire plant hopwarkruid werd ontwaard in de Baarsemwaard naast het algemenere groot

Klavervreter, Orobancha minor, 2020-06-14, Geldermalsen, foto Wim Rubers

Kalkrozijnenmos - Lempholemma chalazanum, Acquoy De Geeren, foto Henk-Jan van der Kolk

warkruid. Bijzonder was ook de vondst van een groeiplaats van de varen **zwartsteel** op een muur van Fort Everdingen, door Kees Goudsmits. Op een grasveldje midden in Geldermalsen stonden pardoes zes exemplaren van de – zoals de naam al doet vermoeden – op klaver parasiterende bremraapsoort **klavervreter** (Hermen van de Wardt). Het (vaak verwilderde) **weideklokje** was één van de soorten die tijdens de Redichemse Waard-*bioblitz* op 16 juni aldaar werd aangetroffen. Opmerkelijk was de groeiplaats van meer dan 100 exemplaren van **rond wintergroen** in de Everdingerwaard. De bloeiende **wilde kievitsbloemen** die daar in de uiterwaard werden gevonden, kennen we van de oevers van de Overijsselse Vecht en het Zwarte Water, maar niet zo goed uit deze streken. Het lijkt erop dat de flora in de Everdingerwaard af en toe een beetje geholpen wordt. De zeer zeldzame (en uiterst giftige) **witte engbloem** groeit in Nederland van nature op de Sint-Pietersberg in Zuid-Limburg, maar blijkbaar nu ook bij het Helicon MBO in Geldermalsen.

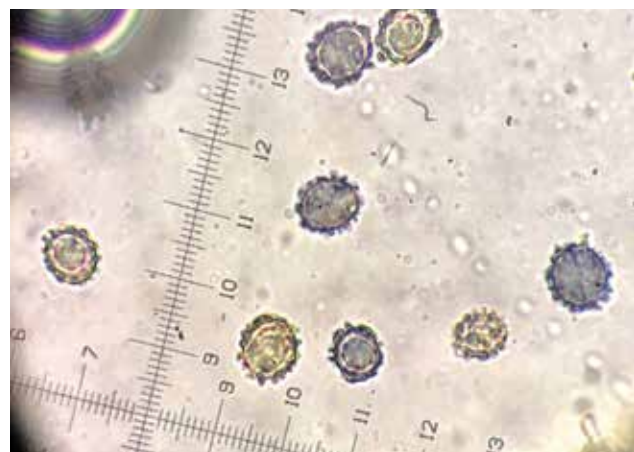
Mossen en korstmossen

Met 48 nieuwe soorten mossen op nwc.waarneming.nl tikte het in 2019 lekker aan. Vooral tijdens excursies van de mossenwerkgroep van de KNNV rond Fort Asperen en in het Diefdijkgebied werden meerdere zeldzame tot zeer zeldzame korstmossen genoteerd. De aanwezige bunkers zijn een geschikte groeiplaats voor tal van soorten en daarmee een walhalla voor lichenologen en bryologen. Het gaat onder andere om korstmossen als **gewoon boomzonnetje**, **geschubd dambordje**, **vierschotelkorst**, **metaalsteenschubje**, **klein steenschubje**, **waterzwelmos**, **muurzwelmos** en **kalkrozijnenmos**. Ook in en rond Culemborg werden interessante soorten ingevoerd zoals **gemarmerd vingermos**, **rivierschriftmos**, **Anthonis parietaria** en **Lichenochora weillii**. En langs de Lek op verdedigingswerken en kribben werd ook het een en ander gevonden: **vossenstaartmos**, **gespikkelde boskorst**, **grijsig dambordje**, **bleke waterstippelkorst** en **kleine blauwkorst**. Wat betreft het geven van Nederlandse namen moeten mossenskundigen wel erg creatieve mensen met veel taalgevoel zijn.

Paddenstoelen

Dit is een zeer soortenrijke en uitdagende groep, en altijd goed voor nieuwe ontdekkingen in ons gebied. Dat vergt in veel gevallen nog wat extra inspanning, omdat determinatie, onder meer met microscopisch sporenonderzoek, niet altijd makkelijk is. Ook 'plantenziekten' tellen mee voor de biodiversiteit. In 2019 werd het ongekende aantal van 53 nieuwe soorten paddenstoelen, schimmels en roesten geregistreerd in nwc.waarneming.nl. Bovendien staan meerdere soorten te boek als zeldzaam tot zeer zeldzaam. Veel vondsten werden gedaan in de befaamde Tichelgaten (de 'Put van Buren'). Kampioen 'leveranciers' van paddenstoelensorten zijn Wim Rubers, Hans Kunstman en Carolien Reindertsen.

Bruinsporig hangbuisje is een zeer zeldzaam soort oorzwammetje en werd gevonden op populieren bij de Irenesluizen bij Wijk bij Duurstede. De **ivoorzwam** groeide in de Tichelgaten, alwaar ook de zeer zeldzame **peppelfranjehoed** en de fraaie **stekelkorstzwam** stonden. Nationaal roestenexpert Charlotte Swertz ontdekte daar bovendien de zeldzame roesten **berk-en-elsroest** en **tweedelige heksenkruidroest**. Een andere erg zeldzame roest is de **lariks-wilgenroest** die Hans Kunstman herkende op wilgenblad in De Meent in Beusichem. Ook de unieke vondst door hem van de **haagbeuk-russula** in de Plantage dient vermeld te worden. In Buren werd verder de **stekelkopamaniet** aangetroffen. 🐞

Sporen van de haagbeukrussula onder de microscoop, Plantage foto Hans Kunstman